

Årsberetning vedkommende Norges fiskerier
1928 — Nr. III

**Beretning om en reise til Vestafrika
for å undersøke markedsforholdene for
norske fiskeprodukter**

Av

J. Schrøder-Nielsen
Telegrafinspektør

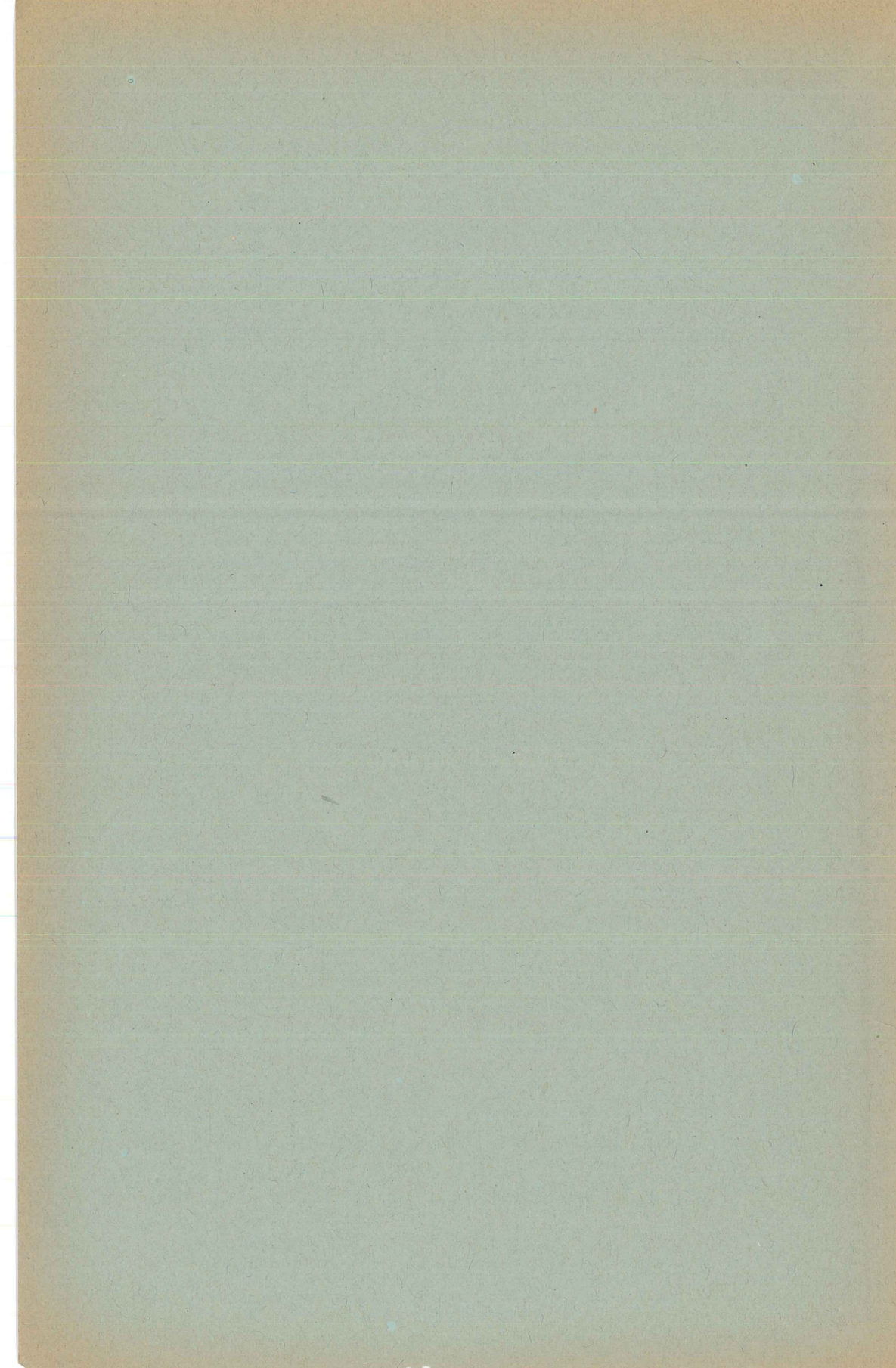
Utgitt av

Fiskeridirektøren

1928

A.S John Griegs Boktrykkeri - Bergen

Årsberetning vedkommende Norges fiskerier
1928 — Nr. III

**Beretning om en reise til Vestafrika
for å undersøke markedsf forholdene for
norske fiskeprodukter**

Av

J. Schrøder-Nielsen
Telegrafinspektør

Utgitt av

Fiskeridirektøren

1928

A.S John Griegs Boktrykkeri - Bergen

Ifølge opdrag fra Fiskeridirektøren, Bergens Børs og Bergens handelsstands fiskerigruppe avreiste jeg medio oktober 1927 til Liverpool og videre til Nigeria, Engelsk Cameroon, Fransk Cameroon, Guldkysten, Sierra Leone, Liberia, Gambia og Senegal. Et påtenkt besøk i Pointe Noire, Fransk Ekvatorial-Afrika og i Belgisk Congo blev forhindret ved karantæne i Boma og Matadi på grunn av en utbrutt epedemi av gul feber. Hjemkomst over Frankrike, Belgien og Holland den 16. april 1928.

Til orientering for fremtidige reiser til Vestafrika meddeles at regelmessige passager- og godsruiter underholdes av Elder Dempster & Co., Liverpool, Woermann-linjen, Hamburg, Holland West Afrika Lijn, Rotterdam, Chargeurs Reunis, Bordeaux og Messageries Africaines, Marseille.

For å besøke de franske kolonier er man i det vesentlige henvist til å benytte de franske linjer. Da disse i almindelighet ikke anløper de engelske kolonier — med undtagelse av Freetown i Sierra Leone — og de engelske båter på den annen side ikke i almindelighet anløper de franske kolonier, vil det koste både ekstra tid og penge å planlegge reisen således at såvel de engelske som de franske kolonier besøkes på en og samme tur. En annen vanskelighet ved reiser i Vestafrika har man i de dårlige hotellforhold. I det indre av landet finnes overhodet ikke hoteller, bortsett fra et par stykker langs jernbanen Dakar—Sudan, og de få hoteller man finner i de større kystbyer er dårlige og kostbare. Noenlunde brukbare hoteller for hvite reisende er dog å finne i Dakar, Freetown, Monrovia, Sekondi, Accra, Lagos og Douala, foruten muligens i Boma og Matadi og i enkelte franske kolonier som jeg ikke har besøkt.

Utenfor disse steder må man enten søke losji hos en eller annen handelsmann, eller man kan ta inn på et »Government Resthouse« som man i almindelighet finner på alle større steder i de engelske kolonier. Disse hus frembyr ingen andre bekvemmeligheter enn tak over hodet, hvorfor fullt utstyr av seng med moskitonett, kokesaker med proviant,

filter m. v. må medbringes. Ved reiser i det indre av landet kan dette utstyr ikke undværes, like så litt som en boy eller to.

Det er å anbefale å skaffe sig introduksjonsskrivelser fra de forskjellige store handelshus i Europa til deres agenter i Vestafrika for å sikre sig losji hos disse. For så vidt de har plass å avse, vil man da gjerne bli mottatt på beste måte, idet den stilltiende forutsetning er at man betaler som om man bodde på et hotell.

Den reisende må ennvidere være opmerksom på at myndighetene, i hvert fall i de engelske kolonier, ikke vil tillate nogen å forlate skibet som er ute av stand til å dokumentere at han har tilstrekkelige pengemidler til å reise hjem for. Skriftlig garanti i så henseende fra bank eller kjent europeisk firma vil dog bli godtatt. I Calabar, Nigeria, møtte jeg herrerne Volstad og sønn fra Vardø. Disse hadde måttet deponere £ 60 hver før de blev tillatt å gå iland.

I det følgende gjengis i sammendrag hvad jeg bragte i erfaring på de forskjellige steder.

Liverpool:

En rekke av de større eksportører blev besøkt, dels for å høre deres opfatning av tørrfiskhandelen på Vestafrika og dels for å sikre mig de fornødne introduksjonsskrivelser. De fleste av dem klaget over at de ved flere leiligheter hadde fått dårlig vekt og forholdsvis for store lengder av fisk i hver balle, at de overhodet ikke fikk de lengder de hadde bestilt, og at der ofte var innblandet billigere fisk i ballene. De fant det derfor nødvendig selv å innspisere fisken før videreforsendelsen til Vestafrika, og dette var grunnen til at de nu forlangte fisken dirigert over Liverpool. En påtagelig bedring i de påklagede forhold mentes også å være konstatert efter den tid. Men de forlangte fremdeles rett til å undersøke ballene og truet med ikke å gi nogen ordre til firmaer som motsatte sig sådan inspeksjon. De stolte ikke på vrakeren i Bergen som de mente umulig kunne overkomme å kontrollere all fisk fra og over Bergen. En regjerings vraker vilde være å foretrekke. Enkelte påpekte ønskeligheten av å få et sådant sortement av fisken at man undgikk den nuværende »overlapping« av fiskelengder i de forskjellige baller. Der burde således eksempelvis ikke forekomme lengder av 30—50 cm. i en balle samtidig som der forekom 40—60 cm.s lengder i andre baller av samme fiskesort. Samtlige syntes å være enige om at det ved norsk lov burde forbydes å eksportere tørrfisk i annet enn 45 kgs. vekter. Flere fremhevet at de til stadighet kunne kjøpe fisken billigere i Hamburg, og beklaget sig herover.

Nigeria:

Folkemengden var ved utgangen av 1926 ca. 19 millioner, heri medregnet den britiske del av Cameroon. Av disse 19 millioner er 5200 ikke-innfødte, d. v. s. i det vesentlige englendere. Herav bor 3600 i de sydlige og 1600 i de nordlige provinser. De største byer er Ibadan og hovedstaden Lagos med en befolkning på henholdsvis 240 000 og 120 000 innbyggere, begge beliggende i Sydnigeria.

Landet har 3000 eng. mil automobilveier som er bygget og vedlikeholdes av regjeringen og en lignende veilengde bygget av innfødte høvdinger. Dette veinett skal etter regjeringens program økes med 400 mil om året.

Der er to forskjellige jernbaner fra kysten og innover landet, den vestlige Lagos—Kaduna—Kano 750 mil lang, den østlige Port Harcourt—Kaduna 569 mil. Flere nye jernbaneanlegg er under forberedelse.

Landet er forøvrig vel forsynt med vannveier som bærer en stor trafikk.

Ifølge Annual Report on the Customs Department of Nigeria for 1926 stiller importen av fisk sig således:

Fisk, bortsett fra ferskfisk	1913	1924	1925	1926
Tilsammen innført, i cwt.....	90 975	257 200	217 268	252 438
Derav til Lagos	39 804	38 603	46 594	71 516
" - Warri.....	772	3 292	3 915	4 570
" - Burutu.....	3 378	1 906	1 437	1 593
" - Degema.....	4 138	15 008	10 242	19 374
" - Port Harcourt	—	94 815	63 021	61 022
" - Opobo.....	29 896	58 704	62 561	28 959 ¹⁾
" - Calabar	37 163	43 158	23 914	53 852
" - Victoria, Cameroon, lb.	—	308 491	672 527	991 990

¹⁾ Forminskelsen for Opobos vedkommende kommer av det nye Port Harcourt og jernbanen derfra opover landet.

For alle næringsmidler, innført i Nigeria, blev der inntil 1. april 1928 opkrevet en toll av 15 pct. av verdien. Fra nevnte dato av er alle næringsmidler tollfri.

The Collector of Customs i Lagos meddeler at følgende regler for mottagelse og opbevaring av gods er gjeldende i Nigeria:

I Lagos og i Lagos nye jernbanehavn Apapa opbevares tørfiskballer de 3 første dager uten betaling i tollvesnets skur. Derefter må erlegges 3 pence pr. balle for hver 48 timer. Tollvesenet venter i hvert

Import av fisk, „canned or preserved“, i Nigeria i 1926:

	Kvantum, lb.	Verdi, £
Fra Storbritannien	1 530 734	39 697
„ Tyskland	887 524	22 242
„ U. S. Amerika	31 566	1 107
„ Holland	504 211	12 706
„ Frankrike	103 586	2 880
„ Norge	73 628	1 346
„ Spanske besiddelser.....	5 517	91
„ Belgien	43 673	1 919
„ Portugal	75 861	1 895
„ Italien	276	13
„ Portugisiske besiddelser	11 000	161
„ Canada	53 075	1 224
„ Danmark	75	7
„ Sverige.....	1 920	48
„ Fransk Cameroons	6 229	197
„ Guldkysten	60	2
„ Spanien	625	31

Av tørret, saltet, røket og pickled fisk blev samtidig innført:

	Kvantum, lb.	Verdi, £
Fra Storbritannien	3 705 821	64 478
„ Tyskland	7 373 664	135 548
„ Norge	11 219 048	223 486
„ Belgien	420 052	6 881
„ Spanske besiddelser.....	1 236 429	18 172
„ Franske besiddelser	498 794	22 512
„ Holland	262 574	4 541
„ Sierra Leone.....	2 008	39
„ Guldkysten	1 033	71
„ U. S. Amerika	26 393	548
„ Danmark	—	—
„ Frankrike.....	783	35
„ Italien	—	—
„ Fransk Cameroons	79 991	2 194
„ Portugisiske besiddelser	24 000	360
„ Gambia	56	1

Fersk fisk i samme tidsrum:

	Kvantum, lb.	Verdi, £
Fra Storbritannien	38 754	1 377
„ Tyskland	3 966	84
„ Norge	1 485	21

Følgende statistiske oversikt viser importen av fisk til Nigeria i årene 1900—1926:

Ar	Kvantum, cwt.	Verdi, £
1900		2 105
1901		2 182
1902		1 645
1903		2 884
1904	Ingen kvantums- oppgave	4 449
1905		1 973
1906		2 258
1907		7 954
1908		7 706
1909		18 366
1910	2 162	4 952
1911	46 295	68 131
1912	51 170	77 419
1913	90 975	134 998
1914	70 134	109 625
1915	36 319	81 456
1916	4 682	13 339
1917	1 405	2 211
1918	1 773	3 683
1919	7 727	17 301
1920	59 486	239 371
1921	44 543	130 217
1922	79 016	201 432
1923	138 767	276 817
1924	257 408	532 817
1925 ¹⁾	217 268	559 416
1926 ¹⁾	252 438	565 892

¹⁾ Inkluderer også importen til Cameroons.

fall i 6 uker, hvis ikke fisken forinnen blir bedervet, før man selger den ved offentlig auksjon i tilfelle av at den ikke avhentes av adressaten. Den samme regel gjelder også for Port Harcourt. I alle andre havner er avgiften til tollvesenet 2 pence pr. balle for hver uke etter de tre første dager.

Fisketønner belastes med 1 sh. 3pence for hver 48 timer eftr 3 dager.

The Manager of the Bank of British West Africa i Lagos opplyser angående bestillinger av fisk mot depositum i banken: I tilfelle av at der eksempelvis bestilles fisk for 170 pund og de 80 pund forskuddsvis innbetales i banken på selgerens navn, vil banken gi bestilleren kvittering for beløpet, og det blir sistnevntes sak å sende kvitteringen til selgeren. For restbeløpet vil banken ta 1 pct. kommisjon når regningen betales ved forfall, for så vidt ikke hovedkontoret i London eller Hamburg fastsetter en mindre procent. Herom vil vedkommende hovedkontor gi fornøden opplysning. Alle forretninger av denne slags bør forøvrig gå gjennom hovedkontoret og dokumentene sendes dertil, og altså ikke direkte til bankavdelingen i Vestafrika. Med dokumentene bør følge bestemt instruks om hvad der skal gjøres med varen hvis varemottageren nekter å betale det skyldige restbeløp ved varenes og papirenes fremkomst. Ved en såvidt stor forskuds innbetaling som i eksemplet nevnt, vil selgeren neppe lide noget tap, hvis banken har grei beskjed om å selge ved offentlig auksjon eller på beste måte når bestilleren nekter å betale.

Bankchefen fraråder imidlertid bestemt direkte forretning med de innfødte eller med syrierne, da de er mindre pålidelige og uten kapital.

Calabar:

Som det vil fremgå av statistikken er her et stort marked for norsk tørrfisk. Byen ligger ved Cross river, 40 eng. mil fra havet, bak et like bredt belte av sumpstrekninger, dekket av mangroveskog. Fra Calabar av brer palmeskogen sig op over landet. Den vesentlige del av den hersteds lossede tørrfisk sendes videre op over Cross river med Elder Dempster & Co.s motorbåter og spredes videre inn gjennom skogene med lastebiler og som hodebører.

Elder Dempsters agent i Calabar meddeler at elven i den tørre årstid, fra desember til ut april måned er så liten at varetransporten hindres eller helt opphører, hvorfor der i disse maaneder er liten omsetning av tørrfisk. Han beklager sig over at ballene ofte er undervektige og at striemballasjen er av så dårlig materiale at navn og tall på ballene ofte er uleselig. Begge disse klager har jeg senere hørt gjentatt på flere steder.

Agentene ved faktoriene langs Cross river (handelsbestyrerne) op-

lyser at de selger fisken i større partier til innfødte mellemmenn eller direkte i smått til de innfødte produsenter i bytte med palmeolje og palme-kjerner. Grunnen til at befolkningen i disse distrikter og i palmeskogen forøvrig foretrekker storfallende fisk, antar de å være selve byttehandelen, idet selgerne alltid forlanger en størst mulig fisk for et bestemt kvantum olje eller kjerner. I byerne derimot spør man i almindelighet efter småfisk fordi der handles pr. kontant, og en stor fisk alltid koster mer enn en liten, samtidig som kjøpeevnen er meget begrenset. Til Lagos og over denne havn til de store byer i Lagos hinterland eksporteres således nesten utelukkende fisk av de minste størrelser.

Tørrfisken tilberedes i almindelighet ved å skjære den op i små biter som utvandes et par timer og derefter kokes i palmeolje sammen med røtter og grønnsaker og hvad annet man har forhånden til å putte i gryten, alt rikelig krydret med pepper.

Port Harcourt:

Dette er en forholdsvis ny by i hurtig utvikling og av stor betydning som havneby for jernbanen Port Harcourt—Kaduna. Kullene fra Enugu og tinnmalmen fra Joss utskibes herover. Kaiene og vareskurene tilhører Staten og leies av dampskibsselskapene, således at disse belaster varemottagerne med 2 sh. 6 pence pr. tonn for alt ilandbragt gods, heri medregnet leie av skurene i 6 dager og likeledes iberegnet lastning av godset på jernbanevogn. For 3 pence mere pr. tonn kjøres godset på jernbanevogn op til de handlendes varestur i byen.

Alle herværende handelsmenn samstemmer i at der ikke nu lenger er nogen bestemt sesong for tørrfisk, men at den selges nogenlunde jevnt året rundt. Tidligere kunde fisken derimot kun selges i de 4 måneder april—juli, i hvilken tid forrådene av de innfødtes hovednæringsmiddel, yams, i regelen er opbrukt således at behovet for andre næringsmidler da er størst. Nu er tørrfisken blitt en nødvendighetsartikkel i den daglige husholdning. Dens største konkurrent på disse kanter av landet er Canadisk laks som selges for 9 pence pr. 1 lbs. boks og for 5 pence for $\frac{1}{2}$ lbs. bokser. Alle steds hvor det gjelder å bære varene som hodebører inn gjennom skogene er tørrfisken på det nærmeste enerådende.

Omtrent all fisk til Port Harcourt videresendes straks med jernbanen til de indre distrikter, og er ofte solgt før ankomsten.

På markedsplassen i Port Harcourt solgtes en rundfisk, ca. 50 cm. lang, for 1 shilling og en halv fisk for 6 pence. De innfødte selgere kløvet selv fisken. Oppe i landet nordenfor Port Harcourt foregår kun et ubetydelig elvefiske. Heller ikke i elven og lagunen ut mot sjøen fiskes noget av betydning for tørrfiskhandelen.

Flere handelsmenn klaget over undervektige baller eller over for lite

antall fisk i hver balle. I de klage-tilfeller jeg undersøkte viste det sig at fiskepartiene var kjøpt i Oslo eller Hamburg. De firmaer som eksporterer den slags baller vil neppe i lengden få nogen glede derav. Jeg har i ethvert fall påtruffet to tilfeller da de innfødte nektet å motta et parti tørrfisk, da de på ballene gjenkjente det samme merke vedkommende eksportøren som tidligere var fremkommet med for få fisk i hver balle. Det samme gjelder selvfølgelig, og i ennu høyere grad den senfangede Finnmaks-fisk som undertiden fremkommer som bare skind og ben.

Her er allid en svare akkordering mellom de hvite handelsmenn og de innfødte kjøpere om prisene på alle handelsvarer. Ingen betaler på langt nær hvad der først forlanges, og ingen handel avsluttes før den eventuelle kjøper har vandret rundt i alle butikker og spurt om de der-værende priser på samme artikkel. På grunn av den skarpe konkurranse som på denne måte oppstår mellom de handlende, nøier man sig her i almindelighet med en meget beskjeden fortjeneste av 1 å 2 shilling pr. balle tørrfisk. Samtidig klages det over at denne samme konkurranse mellom de forskjellige europeiske handelshus gjør det meget vanskelig å holde en forretning gående i Nigeria. Tidligere, anføres det, kunde tørrfisk selges med en fortjeneste av 25 procent.

Såvel i Calabar som i Port Harcourt oppgir man at tørrfisk holder sig i 2 å 3 måneder i gode lagerhus, dog noget kortere i regntiden.

Alle handelsmenn er enig om at der fra Norge kun bør utskibes en standard vekt, og da helst 45 kgs. baller som nu er godt innarbeidet.

Det bemerkes at de europeiske handelsmenn i det vesentlige er grossister. Detaljhandelen foregår på markeds plassene, hvor man utelukkende finner innfødte selgere og kjøpere. Innfødte handelsmenn bestiller ofte større partier tørrfisk, fra 50 op til 2 å 300 baller, og de betaler da undertiden forskudsvis fra 25 til 50 pct. av verdien. Men det forekommer ikke sjelden at de ved partiets fremkomst vegrer sig for å motta mer enn hvad der svarer til det innbetalte beløp. På grunn av konkurranseforholdene vover vedkommende firma i sådanne tilfeller ikke å gi kjøperen valget mellom å ta hele partiet eller å miste det deponerte beløp.

En av de herværende agenter forteller mig at han aldrig kjøper hyse, da denne fiskesort efter hans erfaring ikke varer mer enn halvt så lenge som skrei og sei. En annen meddeler at han foretrekker 50/70 cm. rundfisk for 30/50 m., da førstnevnte er billigere og følgelig kan selges med større fortjeneste. Han oppgir sin siste fortjeneste til 5 sh. pr. balle. En tredje agent igjen sier han foretrekker 30/50 cm. rundfisk og split sey, da mindre fisk er lettere å få solgt enn stor. — Det er i det hele tatt en rekke av motstridende opplysninger å få ved samtaler med de forskjellige handelsmenn, og det er meget vanskelig efter et kortvarig ophold i landet

å gjøre sig op en mening om hvem i hvert enkelt tilfelle ser riktigst på forholdene. Jeg har derfor valgt å avlegge min beretning således at jeg i stor utstrekning anfører hvad de handlende selv mener, idet jeg kun medtar sådanne uttalelser som jeg har grunn til å gå ut fra er fremkommet i god tro.

A b a

er en handelsstasjon ved jernbanen nordenfor Port Harcourt. De samme firmaer som handler i Port Harcourt er også representert her, som også ved en hel rekke av andre »bush-stations«. Store butikklokaler og lagerhus av bølgeblikk og store, komfortable beboelseshus — »bungalows« er også almindelig ved disse stasjoner. Her har African and Eastern Trade Corporation Ltd. fast kvarter for en av sine 3 »Supervising agents« i Nigeria. I dette »Combine« er sammensluttet en rekke av større firmaer med hovedkontor i Liverpool. En annen sammenslutning av nogenlunde samme dimensjoner er »The Niger Combine«, også kalt »The Lever Group«, likeledes med hovedkontor i Liverpool. Disse to sammenslutninger behersker den største del av all handel i Nigeria. Såvidt jeg har bragt i erfaring har de tre nevnte supervising agents i African Eastern overopsynet med omkring 150 handelsstasjoner og en stab av ca. 300 hvite og 1200 sorte (agents, clerks, assistants). Hvert enkelt firma i sammenslutningen har sin egen agent (bestyrer) på sine egne stasjoner, og det spesielle firma bærer sitt eget tap og hever sin egen fortjeneste. Men den felles supervising agent overvåker alle og kontrollerer hver enkelt forretnings gang ved hyppige visitasjoner og ved gjennomgåelse av forretningens bøker, likesom han forflytter, suspenderer og degraderer agentene og deres underordnede under forbehold av senere approbasjon fra hovedkontoret. Gjennom ham sender hver enkelt forretning sine ordres på »stable articles« som tørrfisk, salt, tobakk og tøier, og han ekspederer dem videre til hovedkontoret med anbefaling eller begrunnet fraråding. Vedkommende hjemlige firma får derefter ordren med supervising agents og eventuelt med hoveddireksjonens bemerkninger, og firmaet gjør så hvad det ønsker. Så godt som alltid blir dog supervising agents råd befulgt, både fordi denne er en særlig dygtig mann med lang tjenestetid og fordi han har den beste oversikt over den samlede forretning og over eventuelle ophopninger av samme vare på et sted som med fordel kan overføres og selges på en annen stasjon. Også månedsoppgjør og status gjennomgås og kritiseres av denne supervising agent.

Heller ikke African Easterns supervising agent, mr. Henderson, kunde svare på om split sey holder sig lenger enn annen tørrfisk. Han mente dog at det neppe kunde være tilfellet, da det i så fall måtte være

bemerket, og split sey som følge herav mere almindelig forlangt enn tilfellet er. Det vil nemlig være en åpenbar fordel å føre den fisk som holder sig lengst. Større kvanta kunde da bestilles og opbevares uten den samme risiko for ødeleggelse.

Jeg har også diskutert med ham og med flere andre spørsmålet om å innføre baller av »mixed cod«, »mixed haddock« o. s. v., hvorved forstås baller uten sortering av fisken, stor og små om hverandre efter markedsforsyningen. Det skulde nemlig ligge nær å tro at sådanne baller kunde selges billigere og til mere konstant pris enn et bestemt sortement, og ser man hen til at det gjennemgående er den billigste fisk som lettest blir avsatt, forekom det mig rimelig å bringe dette spørsmål på bane. Som det vil fremgå av det efterfølgende er meningene meget delte om tilrådeligheten av å innføre dette nye sortement. Mr. Henderson mente at det var meget som talte for å forsøke disse mixed bales under forutsetning av at de kunde selges billigere enn andre baller av samme fiskesort. Alt vilde i så fall avhenge av de innfødte mellemmenn. Viste det sig at disse kunde selge ballene med fortjeneste, uansett deres vekslende innhold var saken oplagt. Det er nemlig feilagtig å tro, sier han, at f. eks. split sey foretrekkes i visse distrikter fremfor annen fisk. Det er ikke fordi det er split sey at den foretrekkes, men simpelthen fordi den er billigst, enten i og for sig eller pr. fisk. En innfødt melleghandler i tørrfisk som jeg talte med i Aba, sa at han vilde ha mixed bales, hvis den var billigere enn sortert fisk.

Henderson bekrefter at de innfødte legger merke til det tall og merke på ballene som angir den hjemlige eksportør. Er der en gang fremkommet et dårlig parti med dette merke, vil de en annen gang ikke ta den slags baller. Herom blir hovedkontoret for hver gang underrettet.

På det store A b a k -marked i det indre av Sydost-Nigeria blev under mitt besøk dersteds, den 3. desember 1927, round cod solgt for 6 manillas pr. stykk, tilsvarende 1 shilling. Innfødt røket elvefisk solgtes for 1 manilla pr. 3 fisk på et flettverk av pinner. Der var meget lite tørrfisk i sammenligning med elvefisk.

E k e t

er et gammelt handelssted i Sydost-Nigeria, beliggende ved Kwa Iboe river 12 eng. mil. fra dens utløp i havet. Alle varer formidles over Calabar på mindre dampbåter. Her selges betydelige kvanta av tørrfisk året rundt, men minst når de innfødte forøvrig har rikelig av levnettsmidler som i tiden fra november og utover da den nye yams er moden. Størst er efterspørselen når elvefisket i flodmunningen slår feil. Dette inntreffer under de sterke uvær mot regntidens slutning i august

—september. Her drives vesentlig byttehandel. 1 fustasje (puncheon) palmeolje oppgis å være den faste prisindeks. Denne tilsvarer i pris i almindelighet 6 baller rundfisk, som er den fiskesort de innfødte hersteds foretrekker. Etter hyse er der i regelen kun efterspørsel når den er så meget som 5 shilling billigere enn rundfisk.

African Easterns agent hersteds, mr. Dobie, anfører at man ikke har lagt merke til at nogen fiskesort skulde holde sig bedre enn de andre. Han mener det ikke vil nytte å forsøke på å innføre rotskjær, selv om det skulde vise sig at den holdt sig noget lenger, da de innfødte har vennet sig til rundfisk og er meget konservative i matveien. Derimot tilråder han et forsøk med mixed bales hvis disse faller billigere. Kostpris for 30/50 cm. rundfisk i Eket var den 12. desember 1927 45 shilling pr. balle.

Alle herværende agenter er enige om at der bør innføres en standardvekt av 45 kg. for tørrfisk, da forskjellige vekter forvirrer de innfødte mellommenn i deres beregninger og bringer dem tap.

De firmaer som selger 43 kgs. baller selger disse billigere enn 45 kgs. baller og får derfor de innfødtes søkning. Disse på sin side mener de har kjøpt en fullvektig balle med det sedvanlige antall fisk i og selger ballen fisk for fisk til sedvanlig eller noget billigere pris for å underselge andre, men opdager tilslutt at de har tap istedetfor fortjeneste.

For å få handelen med de innfødte tilbake beordrer kanskje et annet firma 41 kgs. baller, og det samme gjentar sig. — Tilliden blir ødelagt og handelen lider. Det samme krav om standard-vekter gjelder også rissekker og tobaksfustasjer, og av samme grunn. Da det er disse mellommenn som formidler det vesentlige av all detaljhandel over hele Vest-Afrika, vil det forstås at fornødent hensyn må tas til dem og deres åndelig innstilling.

Også i Eket henleder man min oppmerksomhet på »stokkfiskfluen« som den kalles, denne bille som ødelegger all tørrfisk i Vest-Afrika etter kortere eller lengere tids forløp, og som kun forekommer i forbindelse med tørrfisk. Hvor kommer den fra? Er den med i fisken fra Norge av, eller blir fisken angrepet underveis? Vil den også utvikle sig i Norge, hvis fisken utsettes for kunstig varme og fuktighet av samme grad som i Vest-Afrika?

Det er formentlig larven som spiser fisken, men selve billen sees dog til stadighet flyvende rundt fiskeballene og lever tilsynelatende av disse.

Det synes som om fisken ødelegges desto hurtigere jo lavere og varmere og mindre ventilerte skurene er. Og en hel del av de skur som benyttes til opbevaring av tørrfisken såvel i Nigeria som i de øvrige kolonier må i så fall karakteriseres som mindre skikket for øiemedet.

Når skuret er ryddet for en sådan angrepet fiskebeholdning, later det til at billene eller larvene graver sig inn i treverket i vedkommende skur og derefter umiddelbart angriper den nye fiskeforsyning, ja at den endog borer sig gjennom tobakstønner som måtte anbringes der og spiser op tobakken.

Denne fluepest har medført at der kun bestilles småpartier av fisk som antas å kunne selges nogenlunde straks. Gang på gang har en rekke av forretninger lidt store tap på for store partier som ikke straks har kunnet selges, og som derefter har måttet selges for en hvilken som helst opnåelig pris efter å være angrepet av billen. Det er ingen som helst tvil om at der vilde bli solgt betydelig mere tørrfisk i Vest-Afrika, hvis man kunde overvinne tørrfiskbillen. Også av hensyn til denne mener jeg å burde fraråde ethvert forsøk på nogen forsert innførsel av tørrfisk til Nigeria utenom de store europeiske handelshus som nu formidler denne handel. Disse kjøper til enhver tid hvad de mener å kunne avsette uten tap, og er de enn forsiktige, kanskje overdrevent forsiktige, har det sin naturlige årsak. Det vil neppe være til fordel for nogen part å innføre mer enn hvad der til enhver tid kan selges med fortjeneste og som ubedervet vare.

Ved siden av tørrfisk er fresh herings en ganske stor artikkel. Runde, lave 1 lbs. bokser fra Storbritannien, 6 dusin i kassen, ogis å koste de herværende handelsmenn 4 sh. 6 pence pr. dusin. Der selges også litt sardiner fra Vigo for 6 pence pr. eske. Man ønsker to slags sardiner, en som kan selges med nogen fortjeneste for 3 pence eller i hoiden for 4 pence pr. eske, og en annen som kan selges for 6 pence. Sistnevnte vil dog alene kunne selges til europeere og til de innfødte i byene. Men brisling eller sild til en utsalgspris av 3 pence pr. alm. eske kan bli en overordentlig stor artikkel over hele Vest-Afrika.

Opobo:

Denne gamle havn har tapt noget av sin betydning efterat Port Harcourt og jernbanen derfra har berøvet Opobo en større del av dens opland, men her innføres dog fremdeles adskillig tørrfisk. Innførslen er minst i månedene desember, januar og februar som er den døde sesong, da der kun falbys små kvanta av palmeolje og kjerner. Den travleste tid for omsetningen av disse produkter er fra mars til juli. Da har de innfødte mest penger å rutte med, og da kjøpes tilsvarende mere tørrfisk.

Veltørret fisk ogis her å vare omkring 3 måneder på lager i den tørre tid og noget kortere i regntiden, fra mars og utover. Her drives i det vesentlige byttehandel. For 1 puncheon olje gis også her 6 baller

rundfisk, for 1 measure palmekjerner 4 baller. Kun en av Opobos 11 handelsmenn hadde ved mitt nærvær på stedet tørrfisk på lager. Denne ene hadde derfor i øieblikket den vesentlige handel med de innfødte.

Ingen her har nogen klager å fremføre over norsk tørrfisk. Det opgis at annen fisk enn 30/50 cm. rundfisk vanskelig vil kunne selges. Man fraråder forsøk med mixed bales. Her som i Eket er en masse røket elvefisk tilsalgs på torvet, men ingen stokkfisk.

O g u t a:

Her er tre hvite handelsmenn og en betydelig omsetningsplass for stokkfisk. Alle varer transporteres op fra Degema i kanoer, 8 à 10 dagsreiser. Frakten for en stokkfiskballe er 1 sh. Her foretrekkes 50/70 cm. rundfisk. Miller Brothers agent meddeler, at han alene i november og desember har solgt omkring 3000 baller. Man innskjerper hersteds nødvendigheten av å være yderst omhyggelig med antallet av fisk i ballene. Likeledes gjør man mig opmerksom på at der alltid er en masse bryderi med de innfødte paa grunn av slakke baller. I slike tilfeller påstår de alltid at der er stjålet fisk ut av ballen, og det nytter ikke å veie ballen for dem og vise at den holder samme vekt som de øvrige. De vil ikke under nogen omstendighet betale samme pris. Afrikanske mellemmenn kjøper fisken i større eller mindre partier pr. kontant eller mot palmeolje og kjerner. Disse handelsmenn sender derefter sine boys til de forskjellige markedsplasser med fisken i kano eller lastebil, og de selger den i hele baller eller fisk for fisk, i regelen pr. kontant. For pengene kjøper de derefter olje og kjerner som samles i fustasjer og sekker og overleveres til deres sorte prinsipal. Denne selger igjen til den hvite handelsmann, i regelen mot tørrfisk eller tobakk.

Også her fanges og røkes adskillig elvefisk utenfor flomtiden, men det synes som om de indfødte foretrekker tørrfisk for elvefisk. Ved avslutningen av det store Oguta-marked fant jeg en hel del usolgt elvefisk, mens all tørrfisk var solgt — adskillig hundrede baller.

Dette marked, som er et av de største i Sydnigeria, avholdes kun 1 dag i hver uke. På de andre ukedage avholdes andre markeder på forskjellige andre steder rundt omkring i distriktet.

En afrikansk handelsmann som nettop har kjøpt 300 baller tørrfisk hos Miller Brothers hersteds forteller mig at han gjerne vil kjøpe mixed bales, hvis disse er billigere enn andre baller av samme fiskesort. Han mener forøvrig å kunne selge med fortjeneste en hvilken som helst tørrfisk som er 4 à 5 shilling billigere pr. balle enn annen fisk, under forutsetning av at varen er veltørret og ubeskadiget.

Enugu:

Dette er den nordligste by østenfor Nigeren, hvor der er noget vesentlig salg av tørrfisk. Palmeskogen ender her, og der omsettes kun mindre partier av olje og kjerner. Stedet er nærmest kun et selgested og skylder oprinnelig kullminene sin eksistens. Sydnigerias regjering er besluttet overflyttet hertil fra Lagos, likeså Sydnigerias regiment. Dette vil øke byens størrelse og betydning og medføre et øket salg også av tørrfisk.

Langt større betydning i samme retning vil dog den jernbane ha som nu er besluttet bygget fra Port Harcourt til et endepunkt mellom Enugu og Onitsja. Banen vil åpne betydelige palmedistrikter mellom Nigeren og den nuværende jernbane.

Makurdi, Nordnigeria:

Her selges ingen tørrfisk, og alle handelsmenn er enige om at det er nytteløst å forsøke på grunn av de rike fiskerier i Benuefloden. I den tørre årstid sendes daglig røket fisk med jernbanen både mot syd og nord og med kanoer nedover elven like til Onitsja ved Nigeren. Her er likeledes året rundt rikelig tilførsel av slaktedyr fra de nordlige distrikter, og kjøttet er meget billig.

Da fisket imidlertid forhindres av flom i en større del av regntiden, og der nu skal påbegynnes et større brobygningsarbeide, hvor etter sigende 3000 innfødte arbeidere vil bli anvendt i 4 år, er det dog en mulighet for avsetning av tørrfisk. Østenfor Makurdi, på sydsiden av Benue, ligger det store Munshiland med ca. $\frac{1}{2}$ million innbyggere. Når dette land en gang åpnes for civilisasjonens innflydelse ved tilstrekkelige veianlegg, vil her opstå et nytt marked for europeiske produkter, og herunder formentlig også for tørrfisk.

Mr. Ball, som er African Easterns eldste og mest ansete supervising agent i Nigeria, meddeler mig at han nærmest er tilbøielig til å fraråde noget forsøk med mixed bales, idet han mener at der er nok sorteringer på forhånd. Han anmoder mig om å gjøre de norske eksportører oppmerksom på følgende 4 hovedpunkter hvad tørrfisken angår:

1. At det nøie må påsees at fisken er fullkommen tørr.
2. At sorteringen må utføres med nøiagtighet, således at f. eks. 30/50 cm. baller alltid inneholder fisk nogenlunde jevnt fordelt mellom størrelsene fra 30 og op til 50, og således at antallet av fisk i hver balle av samme merke er på det nærmeste likt.
3. At der innføres en standard vekt av ballene, helst, 45 kg., og at utførsel av andre vekter blir forbudt.

4. At der ikke må reises innvendinger mot besigtigelse av fisken i Liverpool. De firmaer som erfaringsmessig viser sig å sende fisken efter ordre vil det ikke være nødvendig å kontrollere.

Mr. Ball mener ennvidere at det vil være rimelig å gå ut fra at efterspørselen efter tørrfisk efterhånden vil stige, men han tror ikke den vil nå vesentlig nordenfor Enugu, i hvert fall ikke før Munshilandet blir åpnet.

Hele Sydnigeria østenfor Nigeren er nu vel forsynt med tørrfisk som losses i Calabar, Opobo, Port Harcourt og Degema.

L a g o s:

Flere handelsmenn klager over den praksis de norske eksportører befølger, nemlig å heve prisene straks der blir nogen efterspørsel efter tørrfisk. Dette medfører, sier man, at tørrfiskhandelen har utviklet sig til å bli en ulønnsom eller tapbringende forretning, idet der altid vil være forretninger som har fisk til eldre og billigere priser, mens de konkurrerende forretninger med nyere og dyrere fisk er nødt til å selge til konkurrentenes pris av hensyn til sin øvrige handel med de innfødte.

Engelske forretninger hevder ennvidere at det er umulig å konkurrere med de tyske firmaer som får sin fisk fra Hamburg med tyske eller hollandske båter, da de selger med fortjeneste til de samme priser som er tapbringende for de førstnevnte forretninger. Man mener at de tyske firmaer opnår billigere fragter. Ingen syntes å være opmerksom på at det her muligens dreier sig om salg av den billigere senfangede Finnmarks-hyse.

Collector of Customs meddeler mig — hvad der forøvrig fremgår av statistikken — at der til Nigeria, og spesielt til Lagos, innføres en hel del hermetikk. Deriblandt, sier han, hermetisk kvalkjøtt fra Columbia i store bokser, hvilken vare skal finne bra avsetning blandt de innfødte. Jeg har dog aldrig påtruffet eller hørt denne vare omtalt av andre. Derimot kan jeg være enig med ham når han sier at de innfødte forlanger en sterk smak av hermetikken, idet deres smaksorganer jo må være halvveis ødelagt av den overordentlige sterke hjemmeavlede røde pepper de bruker i all sin mat. Han mener ennvidere at de innfødte ikke vil betale mer enn 4 pence for en eske hermetikk, stor nok til å mette 1 person, og det dobbelte for en eske inneholdende den dobbelte portion. Dette stemmer med hvad jeg forøvrig har hørt, om enn utsalgsprisen i landdistriktene ikke bør overstige 3 pence.

Forskjellige firmaer syntes å ha interesse for »Redhering«. Denne vare holder sig meget godt når den har ligget tilstrekkelig lenge i saltlake og derefter blir grundig røkt. En medbragt prøvetønde holdt sig

ubedrevet i 2 måneder etter å være åpnet, hvorefter den mugnet. I uåpnede, tette tønner vil den vistnok holde sig adskillig lenger. For så vidt regningssvarende priser kan opnåes, har denne vare utsikt til å bli en stor artikkel i hele Vestafrika. Den egner sig bedre for klimaet enn såvel tørrsaltet sild som sild i lake.

Victoria, Cameroon:

African Easterns agent meddeler at han helt har sluttet med å føre tørrfisk, da den er blitt altfor dyr i forhold til fisk fra Kanariøene. Op for Victoria ligger et dusin tyske plantasjer, omfattende kakao, gummi og palmeolje. Den største er West African Plantation Co. En av chefene opplyser at han har omkring 4000 sorte arbeidere å sørge for og at han kjøper såvel tørrfisk som fisk fra Kanariøene. Han oppgir sitt forbruk av førstnevnte vare til 300 baller pr. måned. Da tørrfisken er så meget lettere i vekt i forhold til næringsmengden, anvender han alltid denne til fjernere steder inne i landet av hensyn til transportomkostningene. I Victoria er forøvrig kun liten handel med de innfødte, da disse i det vesentlig er dagarbeidere på plantasjene for en liten lønn, gjennomsnittlig 1 shilling dagen, og således har en tilsvarende liten kjøpeevne. Forholdene er for så vidt helt forskjellige fra Nigeria, hvor alt utbytte av jordens avkastning tilfaller de innfødte eiere av jorden.

Man meddeler mig hersteds at der nu drives adskillig fiske ut for Whalfishbay i Sydvestafrika, og at denne fisk har begynt å konkurrere både med tørrfisk og med fisk fra Kanariøene, men at dampskibsforbindelsene foreløbig legger hindringer i veien, idet fisken må omlastes i Fernando Po. Denne fisk saltes og tørres og er meget mørk.

Fransk Cameroon:

Befolkningen er omkring 2½ million. Landet har 2 forskjellige jernbaner til det indre av landet. Veinettet er i forholdsvis rask utvikling, men veiene oppgis å være ubrukbare for biltrafikk i regntiden. Nøiaktige data angående hvad der årlig anvendes og aktes anvendt til jernbane- og veianlegg kan ikke sees å være anført i »Rapport annuelle du Gouvernement Francais sur L'administration sous Mandat des Territoires du Cameroun pour L'annee 1925«. Rapporten for 1926 og 1927 forelå ennå ikke ved mitt nærvær i Douala, men disse kan muligens nu fåes gjennom den norske legasjon i Paris.

Av rapporten for 1925 gjengis følgende data angående import og eksport:

	Importen i	
	1925	1924
	frc.	frc.
Fra Frankrike	40 914 000	27 860 000
„ Storbritannien	52 216 000	26 622 000
„ U. S. Amerika	10 159 000	4 628 000
„ Tyskland	10 756 000	6 786 000
„ Belgien	6 545 000	4 445 000
„ Holland	1 161 000	995 000
„ Andre land	4 332 000	2 611 000
Tilsammen	126 086 353	75 947 426

	Eksporten i	
	1925	1924
	frc.	frc.
Til Frankrike	40 750 000	18 027 000
„ Storbritannien	32 982 000	28 446 000
„ Tyskland	30 410 000	6 017 000
„ Belgien	1 327 000	1 135 000
„ Holland	3 059 000	11 547 000
„ Andre land	2 617 000	1 242 000
Tilsammen	111 183 596	66 215 124

De viktigste utførselsartikler var i 1925 og 1924:

	1925	1924
	frc.	frc.
Palmekjerner	36 422 000	28 789 000
Møbelsnekkertre	17 806 000	7 341 000
Bygningstre	10 272 000	14 249 000
Jernbaneslippers	9 684 000	—
Palmeolje	6 274 000	4 275 000
Kakaobønner	4 917 000	4 494 000
Elefantstener	3 975 000	4 530 000

De viktigste innførselsartikler var i 1925 og 1924:

	1925		1924	
	Kvantum kg.	Verdi frc.	Kvantum kg.	Verdi frc.
Bomullstøier	778 571	33 467 000	459 245	17 607 609
Tørrfisk	860 359	4 329 321	1 047 160	2 992 245
Fiskehermetikk	85 671	474 149	76 716	454 535
Tepper og trikotasje..	153 841	4 575 318	159 522	2 556 348
Hvitevarer. klær	125 645	4 311 929	133 858	3 525 394
Tobakksblade	302 055	3 888 602	149 177	1 981 003
Ferdiglavet tobakk.....	280 160	3 174 373	168 875	1 660 942
Tomsekker	825 002	3 796 695	492 475	1 961 178
Tomtønner	1 500 551	3 321 956	766 883	1 180 219
Ris	1 213 661	2 167 919	1 412 927	2 331 198
Parafin og bensin	1 352 600	2 338 090	950 275	1 523 688
Jernbaneskinner	3 752 427	2 598 480	408 306	347 820
Salt.....	5 406 102	2 963 666	5 939 240	2 443 639
Maskiner	347 533	2 760 424	52 421	681 204
Løse maskindele.....	745 242	2 462 635	90 671	779 912
Husholdningsartikler..	476 939	2 872 457	180 509	1 112 754
Flodbåter	34 p.	2 726 002	9 p.	300 907
Automobiler	149 p.	1 556 840	48 p.	672 852

Importavgiften for næringsmidler i fransk Cameroun er 12½ pct. av verdien.

Hovedstaden Douala er en ganske stor by med en hel rekke av forretninger, franske og engelske og et svensk med en dansk bestyrer, »Compagnie Scandinave de Cameroun« med hovedkontor i Malmø. Bestyreren av denne forretning opgir at han årlig innfører omkring 2000 baller tørrfisk, rundfisk og rotskjær sei. Norske sardiner kan han ikke selge, da de er for kostbare, men han selger adskillig av portugisiske for 1 frc. = 15 øre pr. eske.

De innfødte er meget fattige og primitive. Av samme grunn er der stor efterspørsel etter små og billig fisk med flest mulig i ballen. Rotskjær sei foretrekkes ialmindelighet. Der er mange plantager i det indre av landet, og der opprettes stadig nye. Man mener der er gode utsikter for øket forbruk av tørrfisk eftersom kommunikasjonene utvikles. Men fisken opgis ikke å vare mer enn en måneds tid før den blir ødelagt av stokkfiskluen. Så vidt kunde bringes i erfaring innføres kun ubetyde-

lige kvanta Mosammedes-fisk og fisk fra Kanariøene. Derimot mener man at omkring 40 pct. av den innførte »poisson sec« er klippfisk fra Island. Dette opgivende bør dog nærmere undersøkes. Det bemerkes at de franske myndigheter betraktet Lagos som angrepet av den gule feber, og da det dampskib jeg medfulgte ankom derfra blev ingen tillatt å gå i land. Takket være mitt diplomatpass blev en undtagelse gjort for mitt vedkommende, således at jeg under skibets liggetid blev tillatt å gå i land en dag fra solopgang til solnedgang. Men tiden blev på den måte noget knapp for nærmere undersøkelser.

Gold Coast Colony:

Befolkningen er omkring $2\frac{1}{2}$ million, medregnet de nordlige territorier og den britiske del av det tidligere tyske Togoland. Herav er ca. 2000 europeere. Der er tillike som over hele Vestafrika et stort antall av syriske handelsmenn.

Landet har 394 mil jernbane ferdigbygget og 115 mil under arbeide ifølge senest tilgjengelige statistikk. Der er ca. 4000 mil automobilveier, hvorav ca. 1500 mil er bygget av regjeringen. Guldkysten er på kommunikasjonenes område den lengst komne av alle Vestafrikanske kolonier. I forhold til sin størrelse er det også det rikeste som det er det mest civiliserte land i Vest-Afrika. Her dyrkes omkring 40 pct. av hele verdensproduksjonen av kakao, i 1927 ca. 250 000 tonn, hvorfor der blev utbetalt gjennomsnittlig 50 pund pr. tonn til de innfødte produsenter. Fordelt på de ca. 2 millioner innbyggere som her kommer i betraktning blir det omkring 6 pund pr. individ — et etter forholdene ganske betydelig beløp.

Denne ensidige dyrkning av kakao er visstnok en fare, da jo avlingen kan slå feil, men på den annen side synes alt å tyde på at kakaoen vil holde sig i pris, mens man frykter for økonomiske vanskeligheter i Nigeria da palmeoljen viser tendens til å synke i pris på grunn av konkurransen fra Sumatras plantasjoner. — Kakaosesongen varer i 5 måneder til utgangen av februar.

Importen av fisk stiller sig således:

Fiskehermetikk i blikkesker, krukker og glass i lbs. og verdien av samme i £:

	1922	1923	1924	1925	1926
Lbs.	—	2 940 646	4 143 166	3 823 879	2 791 966
£	—	90 521	127 876	133 305	99 042

Fisk, tørret, saltet og røkt, ikke i krukker, blikkesker og glass, i lbs. og verdien av samme i £:

	1922	1923	1924	1925	1926
Lbs.	1 879 427	2 486 595	3 679 180	3 778 546	4 194 045
£	29 451	57 461	59 843	58 971	69 454

	1923	1924	1925	1926
Importen av fersk fisk i lbs. var ..	13 094	26 096	20 130	29 984
Til en verdi i £ av.....	648	996	845	1 269

Importen i 1926 var:

Fiskehermetikk i blikkesker, krukker og glass:

	Kvantum, lbs.	Verdi, £
Fra Storbritannien	760 696	25 436
„ Canada	359 603	12 687
„ Britisk Columbia	67	4
„ Syd Afrika	96	8
„ Tyskland	138 862	6 241
„ Frankrike	136 824	5 010
„ Holland	177 746	7 567
„ U. S. Amerika	46 099	1 533
„ Belgien	41 925	1 142
„ Rusland	144	17
„ Danmark	38	1
„ Spanien	16 477	504
„ Portugal	856 587	34 106
„ Norge	252 309	4 592
„ Sibirien	1 140	97
„ Kanariske øer	1 200	35
„ Fransk Togoland	2 153	62

Fisk, tørret, saltet og røkt (ikke i blikkesker, krukker og glass):

	Kvantum, lbs.	Verdi, £
Fra Storbritannien	97 038	1 523
„ Gambia	159	2
„ Sierra Leone	5 472	145
„ Nigeria.....	9 966	144
„ Tyskland	19 052	309
„ U. S. Amerika.....	2 690	34
„ Belgien	1 375	40
„ Sverige	100	2
„ Norge	64 189	1 056
„ Kanariske øer	3 701 732	58 478
„ Do. til regjeringen.....	67 697	1 118
„ Elfensbenkysten.....	210 584	6 432
„ Dahomey	13 969	170
„ Fransk Togoland	22	1
Fersk fisk fra Storbritannien	29 984	1 269

Importavgiften for saltet fisk i tønner og for tørrfisk er 4 shilling pr. 100 lbs. For sardiner 6 shilling pr. 100 lbs. Varene opbevares gratis i 8 dager efter ankomsten i tollvesenets skur. Er den ikke avhentet innen den tid, blir den overflyttet til andre skur hvor den belastes med 1 sh. 6 pence pr. kubikk tonn pr. uke eller del derav. Saltet eller pickled fisk tillates dog ikke overflyttet. Hvis sådanne varer ikke er avhentet innen 8 dager eller consignee nekter innløsning i bank, selges varen straks ved offentlig auksjon. Bedervede saker blir kondemnert av sanitetsvesenet og tilintetgjort straks efter landførslen eller saa snart det opdages.

Som det vil fremgå av statistikken selges der praktisk talt ikke norsk tørrfisk på Guldkysten. Det er corbinafisk fra Kanariøene som har erobret dette marked. Flere handelsmenn jeg talte med var endog uvitende om at der eksportertes stokkfisk fra Norge. Med »stockfish« forstod de corbinafisk. Efter at sistnevnte i den senere tid er steget så sterkt i pris syntes dog flere tilboielige til å gjøre et forsøk med norsk stokkfisk. Andre hevdet at de fra tid til annen hadde forsøkt denne vare, men med tap da de innfødte alene vilde ha corbina. Et av de største firmaer på Guldkysten fortalte, at man for en del år tilbake hadde bestilt et prøveparti norsk klipffisk og at fisken ved fremkomsten var så bedrevet at sanitetsvesenet beordret den kastet overbord før landførslen. Siden den tid hadde han mistet all tiltro til de norske eksportører og ønsket hverken tørrfisk eller sardiner fra Norge.

Hovedårsaken til at corbinatfiskeriet har vunnet sådant innpass på Guldkysten synes å være at African Eastern Corporation selv driver betydelige fiskerier fra Kanariøene, samtidig som denne handelskorporasjon er overmektig på Guldkysten. Hovedkontoret er for Guldkystens vedkommende ikke i Liverpool, men i London. Der er dog ingen mangel på konkurrerende firmaer, og det skulde ligge nær å tro at norsk tørrfisk vil erobre den vesentlige del av markedet her som i Nigeria, Cameroon og Liberia, hvis man vil sette noget inn herpå. Flere handelsmenn erklærte sig villig til å forsøke fisken innarbeidet ved å selge mindre prøvepartier til høiest opnåelig pris mot 5 pct. godtgjørelse. Samtidig lovet de å sørge for at kjøperne skulde bli gjort bekjent med at fisken burde bankes og utvannes før den blev lagt i gryten. Dette siste på foranledning av at noen innfødte jeg fant anledning til å samtale med om dette emne fortalte at de foretrakk Kanari-fisk, fordi den norske tørrfisk aldrig blev ferdigkokt og bløt. De hadde aldri hørt noget om at fisken burde bankes og utvannes og skjæres op i småbiter.

Av statistikken fremgår at der på Guldkysten er et meget stort marked for hermetisk fisk. Særlig er der efterspørsel efter de billige portugisiske sardiner. Fresh herings og kanadisk laks er også store artikler.

Langs hele Guldkysten driver de innfødte et ganske betydelig sjøfiske med garn. Fisken røkes og selges i kystbyene såvel som langs jernbanen opover landet.

De største byer er hovedstaden Accra med omkring 40 000 innbyggere, Sekondi med omkring 12,000, Cape Coast med omkring 15 000 og Kumasi med omkring 21 000 innbyggere.

Antallet av europeere er tilsammenlagt for hele Guldkysten omkring 2200.

Sierra Leone:

Landet har en befolkning på ca. 1½ million, hvorav ca. 1100 europeere som i det vesentlige er bosatt i hovedstaden Freetown, der har omkring 40 000 innbyggere. Der er bygget en jernbane fra Freetown til det indre av landet, 338 eng. mil lang. Veinettet er lite utviklet.

Av utførselsartiklene fra Sierra Leone er de viktigste palmekjerner og palmeolje samt kolanøtter.

Fiskeimporten stiller sig således:

Fiskehermetikk i blikkesker, krukker og glass i lbs., og verdien herav i £:	1922	1923	1924	1925	1926
Lbs.	196 336	245 952	375 055	385 644	300 889
£	5 127	5 201	9 528	11 756	9 698

Statistiken har ingen tilsvarende post for tørret, saltet, røkt eller pickled fisk.

For 1926 var importen av fiskehermetikk i blikkesker, krukker eller glass:

	Kvantum, lbs.	Verdi, £
Fra Storbritannien	154 470	5 020
„ Frankrike	50 537	1 771
„ Tyskland	13 270	567
„ Kanada	25 841	851
„ Nigeria	16	1
„ Holland	44 123	1 171
„ Belgien	5 115	116
„ U. S. Amerika	1 974	58
„ Norge	5 382	135
„ Guldkysten	100	4
„ Liberia	41	3
„ Senegal	20	1

Fisk, tørret, saltet og røkt (ikke i blikkesker, krukker eller glass):

	Kvantum, lbs.	Verdi, £
Fra Storbritannien	6 539	114
„ Tyskland	6 069	83
„ Frankrike	288	7
„ Liberia	4 590	114
„ Guldkysten	4 424	110
„ Congo	774	19
„ Nigeria	3 504	86
„ Norge	1 395	18
„ Duala	324	8
„ Spansk Vestafrika	119	4
„ Lome	165	4
„ Gambia	50	1
„ Elfenbenskysten	1 775	44
„ Kanariske øer	220	3
„ Portugisisk Vestafrika	76	2
„ Fransk Guinea	320	8
„ Cameroons	112	3
„ U. S. Amerika	100	3

Posten fødemidler, drikkevarer og tobakk har følgende data for importens vedkommende:

	1922	1923	1924	1925	1926
Innført for £	380 890	356 905	413 532	427 460	435 471

Importavgiften for tørket, saltet eller røkt fisk er 3 shilling pr. 100 lbs. For hermetikk er den 12½ pct. av verdien.

Som det vil fremgå av statistikken innføres der adskillig hermetisk fisk, men praktisk talt ingen annen slags fisk. De rike fiskerier som året rundt drives langs kysten synes tilstrekkelige for behovet. Flere firmaer meddeler mig at de fra tid til annen har forøkt prøvepartier av tørrfisk, men at de hver gang har måttet selge med tap.

Enkelte firmaer har uttalt ønske om tilbud på en sardin som kan selges med fortjeneste for 4 à 5 pence. Andre hevder at det er umulig å opnå noget stort salg til de innfødte til en større utsalgspris enn 3 pence pr. eske.

Der er nettop funnet platinum ved Lumley beach og hele kyststripen rundt Freetown. 100 eng. kvadratmil grunn skal allerede være beslaglagt av 21 forskjellige store mineselskaper, og prøvedrift skal påbegynnes innen utgangen av første halvår 1928. Viser driften sig lønnsom, mener man at der vil bli anvendt adskillige tusen innfødte arbeidere. Dette må i tilfelle få innflydelse på handelen med Sierra Leone, og tørrfisk og røket sild vil muligens bli påkrævet. Man bør derfor følge denne utvikling med oppmerksomhet. Den norske konsul i Freetown vil kunne gi de fornødne opplysninger.

Liberia:

Negerrepublikken Liberia har en befolkning på vel 1½ million. Landet har ingen jernbane og kun én bilvei, 40 mil lang fra hovedstaden Monrovia til amerikanernes store gummiplantasjer, de såkalte Firestone Rubber Plantations. U. S. Amerika kontrollerer tollvesenet til sikkerhet for ydede lån.

De viktigste utførselsartikler er kaffe, palmekjerner og palmeolje samt piasava.

Fiskeimporten stiller sig således:

Innført i 1926 til Monrovia, Grand Bassa, Cape Palmas, Sinoe, Cape Mount, River Cess, Sasstown, Marshall, Grand Cess, Nanakru og Foya:

	Tørret fisk		Saltet fisk i tdr. à 200 lbs.		Annen fisk verdi \$
	Kvantum lbs.	Verdi \$	Kvantum	Verdi \$	
Fra Storbritannien	173 661	12 556	340	3 363	4 608
„ Tyskland.....	455 278	29 294	1 149	4 431	6 402
„ U. S. Amerika	2 250	172	14	163	1 092
„ Holland	45 691	3 052	50	249	1 708
„ Frankrike	810	59	22	241	623
„ Andre land	21 263	2 149	12	81	1 363

For hovedstaden Monrovia's vedkommende har statistikken følgende data:

Innført i 1926	Tørret fisk		Saltet fisk i tdr. à 200 lbs.		Fersk fisk		Annen fisk verdi \$
	Kvantum lbs.	Verdi \$	Kvantum	Verdi \$	Kvant. lbs.	Verdi \$	
Fra Storbritannien	121 688	8 114	167	1 651	261	80	3 698
„ Tyskland.....	228 892	15 893	536	2 106	—	—	4 758
„ Holland	17 150	1 167	3	19	—	—	989
„ U. S. Amerika	586	43	14	163	—	—	724
„ Frankrike	—	—	—	—	—	—	623
„ Andre land ...	7 863	799	4	14	—	—	1 353

Den tørrfisk som innføres er norsk. Fisk fra Kanariøene har ikke vundet innpass i Liberia. Utsalgsprisen for split sey var den 28. februar 1928 mellem 2 pund 10 shilling og 2 pund 15. I småsalg 9 pence pr. lbs. Dette er det eneste sted i Vest-Afrika hvor jeg har sett tørrfisken solgt i detalj efter vekt.

Der solgtes også i butikkene adskillig redhering og saltet vårsild i lake, begge deler for 2 pence pr. sild.

Der selges også forholdsvis meget hermetikk. Men landet er fattig og lite utviklet.

G a m b i a :

Befolkningen er omkring 140 000, hvorav ca. 10 000 i hovedstaden Bathurst ved munningen av Gambiafloden. Antallet av europeere ogpis til 240, hvorav 80 statsfunksjonærer. Den vesentlige eksportartikkel er jordnøtter og dernest huder.

Her drives et rikt fiske av de innfødte. De tørrer småfisken og røker den store, men meget selges også i fersk tilstand til billige priser. Kjøtt er også meget billig og fåes året rundt. Der innføres derfor ingen fisk til Gambia. Importstatistikken viser at der i 1926 kun er innført for 33 pund sterling »dried, salted, smoked or pickled fish not in tins«, derav for 29 pund fra Storbritannien.

Som i alle byer langs Vest-Afrikas kyst er der dog i Bathurst adskillig efterspørsel efter sardiner og annen hermetisk fisk. I 1926 blev herav innført for 2001 pund, hvorav for 1144 fra Frankrike og for 422 fra Storbritannien. Intet fra Norge, i ethvert fall ikke direkte fra Norge.

Chefen for den største forretning i Bathurst meddeler at de innfødte i den senere tid synes å ha fått smak for sild i tomater og »Kippersnacks« i ½ lbs. og 1 lbs. bokser.

Alle fødemidler er tollfrie i Gambia.

Innførslen av fisk for året 1926 stiller sig således:

Fiskehermetikk i blikkesker, krukker og glass:

	Total imports	
	Kvantum, lbs.	Verdi, £
Fra Storbritannien.....	9 181	422
„ Canada.....	2 796	97
„ Frankrike.....	47 514	1 144
„ Tyskland.....	1 700	87
„ Holland.....	1 700	88
„ Belgien.....	930	25
„ U. S. Amerika.....	2 435	64
„ Kanariske øer.....	2 567	74
Tilsammen	68 823	2 001

Fisk tørret, saltet og røkt (ikke i blikkesker, krukker og glass):

	Total imports	
	Kvantum, lbs.	Verdi, £
Fra Storbritannien.....	1 628	29
„ Frankrike.....	110	2
„ Fransk vestafrikanske besiddelser.....	62	2
Tilsammen	1 800	33

Senegal:

Fransk Senegal har en folkemengde på 1½ million, hvorav ca. 6000 europeere. De største byer er Dakar med omkring 28 000 innbyggere, hvorav henved 3000 europeere, St. Louis med ca. 24 000 innbyggere, Rufisque med ca. 12 000 og Goree med ca. 1500 innbyggere.

Her synes ingen sjanser å være for salg av tørrfisk og sild. Der drives rike fiskerier utenfor Dakar og langs kysten forøvrig. Hertil kommer flodfisket i Senegal og Nigeren for den indre del av landet. På markedet i Dakar utbys daglig en rikelig forsyning av fersk fisk til billig pris, likeså fersk kjøtt foruten en overflod av grønnsaker av alle slags. Som i alle byer forøvrig selges der en betydelig mengde sardiner.

Las Palmas:

Den norske konsul opplyser at følgende firmaer driver havfiske for eksport:

Antonio Jorge Marrero, Puerta de la Lusz, Grand Canary.

African Fisheries Ltd. — Bestyreren av dette selskap er en nordmann.

Elder Dempster & Co.

African and Eastern (Spain) Ltd.

Jeg besøkte førstnevnte av disse selskaper med en mann fra konsulatet. Chefen var meget forekommende og besvarte beredvillig alle spørsmål, likesom han viste mig lagerhus og tørkeplasser.

Ifølge de opplysninger jeg innhentet gjennom ham og den norske konsul drives havfisket fra Kanariøene med ca. 50 seilskuter, hver med en besetning av fra 10 til 25 mann. Fisket foregår med garn langs Afrikas kyst, utenfor Cape Blanco og ørkenen. Hver tur varer en à to måneder. Den store corbina fanges i april, mai og juni. Resten av året fanges mindre fisk.

Fisken åpnes og hode og innvolder kastes overbord, for corbinaens vedkommende også ryggbenet, hvorefter den saltet lagvis i lasterummet.

Ved tilbakekomsten til Las Palmas utvaskes corbinafisken i sjøvann, henlegges på trester til alt vann er dryppet vekk og legges derefter ut på fjellet til soltørring. Om natten og i regnvær samles fisken i haug under presenninger. Etter 20 dages forløp er fisken i almindelighet ferdig til pakning og eksport.

Den mindre fisk utvaskes ikke, men utlegges straks til tørring.

Begge fiskesorter presses i håndpresser sammen til 50 kgs. baller. Corbinafisken innsyes i pene gressmatter omviklet med flatjernsbånd. Småfisken emballeres i sekkestrie som vår tørrfisk.

Marrero opplyser at corbinaen hovedsakelig går til Guldkysten, småfisken til Fransk og Belgisk Congo.

Prisen er for tiden 50 pund pr. tonn for corbinaen og 23 for småfisken cif Vest-Afrika.

Marrero opplyser at han engang forsøkte å tilberede corbinaen nogenlunde som norsk tørrfisk, idet han utvasket den i ferskvann og hengte den til tørring, men den blev da angrepet av en grønn flue og ødelagt. Med den nuværende behandling angripes den ikke av nogen flue og varer, sier han, adskillig lenger enn norsk tørrfisk.

Bruxelles:

Jeg har hersteds besøkt chefen for »Société du chemin de fer du Congo« i anledning av den pågående jernbanebygning i Belgisk Congo. Han opplyser at man ikke lenger kjøper tørrfisk til arbeiderne, da den nu er blitt for dyr. Før krigen derimot blev der så godt som utelukkende innkjøpt tørrfisk. Nu er man gått over til sild, idet der hvert år under vårsildfiskeriene i Norge innhentes tilbud på leveranse av årsbehovet fra de forskjellige firmaer i Antwerpen som driver den slags forretninger. Billigste anbyder får kontrakten og kjøper silden i Norge nedsaltet i tønner, men utvasker og røker den i Antwerpen. Firmaet må garantere for at silden skal holde sig i 3 måneder efter ankomsten til Congo. Hver måned avsendes derefter regelmessig 15 tonn, samtidig som der opkjøpes omkring 30 tonns fisk pr. måned fra Angola. Jernbanen må for tiden sørge for fødemidler til omkring 12 000 mann.

»Société Anonyme des Huileries du Congo Belge«, Bruxelles, opplyser at selskapet må skaffe mat til omkring 30 000 innfødte arbeidere. Utenfor hvad der opkjøpes i Afrika sender også dette selskap sild fra Europa, vesentlig fra egne fiskerier utenfor Skotland. Silden behandles som foran nevnt, men der opkjøpes også ferdig røkt sild på det åpne marked. Sistnevnte selskap bad om offerter på norsk tørrfisk som antokes å bli billigere i transport med jernbanen fra Matadi og videre inn gjennom landet.

Paris:

I Paris besøkte jeg den norske legasjon i anledning av den pågående jernbanebygning i Fransk Congo fra Pointe Noire og innover landet.

Ministeren lovet velvillig å undersøke om det var den franske stat eller private entreprenører som bygget denne bane og var ansvarlig for matforsyningen til arbeiderne.

Efter hvad der blev fortalt mig i Nigeria og Cameroon er Fransk Congo et så fattig og sparsomt befolket land at den vesentligste del av levnetsmidlerne til jernbanearbeiderne nødvendigvis måtte innføres til landet.

Efter min hjemkomst har legasjonen tilskrevet mig således:

»Innførsel tørrfisk Equatorial-Afrika.

Under henvisning til Deres skrivelse av 6. ds. har jeg den ære å meddele at legasjonen har undersøkt i det herværende koloniministerium samt i l'Agence de l'Afrique Equatoriale Francaise om hvorvidt arbeidet med bygningen av jernbanen fra Pointe Noire til Brazzaville utføres av den franske stat eller om det er overdraget til private selskaper. I henhold til de opplysninger legasjonen har tilveiebragt er selve linjen utstukket av den franske regjering, mens utførelsen av byggearbeidet er overdraget Société de Construction des Batignolles, Paris, i henhold til kontrakt av 17. januar 1925.

Arbeiderne betales såvel i kontanter som i levnetsmidler, og disse innkjøpes etter hvad der meddeles av Le Delegué du Gouvernement General i Pointe Noire. De herværende myndigheter skal intet ha å gjøre med disse innkjøp, og legasjonen har nu tilskrevet konsulen i Port Gentil for å erholde nærmere opplysninger angående innkjøpene av levnetsmidler.

Vedlagt oversender jeg en oppgave over innførsel av fisk til Fransk Ekvatorial Afrika samt en oppgave av tollsatsene på fisk som innføres til den nevnte koloni. — — Så snart jeg har mottatt de begjærte opplysninger fra Port Gentil vil jeg atter komme tilbake til saken.«
